

Szabó Magda

Életrajz

(1917–2007)

1917. október 5-én született Debrecenben, 2007. november 19-én hunyt el Kerepesen.

Érettségi vizsgáját 1935-ben tette le Debrecenben, 1940-ben a debreceni egyetemen szerzett latin–magyar szakos tanári és bölcsészdoktori diplomát. Ugyanebben az évben kezdett el tanítani is: két évig szülővárosában, majd három évig Hódmezővásárhelyen dolgozott. 1945-től a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium munkatársa 1949-ben történt elbocsátásáig. Az irodalom szinte minden területén kipróbálta tehetségét, indulásakor verseskötetekkel jelentkezett, később regényeivel vált híressé, s színpadi művei is sikereket arattak.

1947-ben házasságot kötött Szobotka Tibor (1913–1982) íróval. Ennek emlékeit *Megmaradt Szobotkának* (1983) című könyvében írja meg. Ebben az időszakban írja meg első versesköteteit, majd 1949-től a kényszerű hallgatás időszaka következik: 1958-ig nem publikálhat, az ebben az időszakban alkotott műveit csak később adják ki. Ekkortól datálható áttérése a regényírásra.

Az 1958-as *Freskó* és az 1959-ben megjelent *Az őz* című regényei hozzák meg számára a szélesebb körű ismertséget. 1959-től szabadfoglalkozású író. Sorra követik egymást művei, melyekben a lélektani regények hagyományait is hasznosítva formálja meg jellegzetes alakjait. Önéletrajzi ihletésű munkái az *Ókút* (1970), valamint a *Régimódi történet* (1971), melyekből nemcsak az alkotásban szemléletét formáló gyermekkori hatásokról kaphatunk képet, hanem érzékletesen, kordokumentumként is hitelesen számol be a korabeli Debrecen múltjáról és mindennapjairól is.

1985-től öt éven át a Tiszántúli Református Egyházkerület főgondnoka és zsinati világi alelnöke. 1993-ban a Debreceni Református Teológiai Akadémia díszdoktorává, 2001-ben a Miskolci Egyetem tiszteletbeli doktorává avatták. 2003-ban elnyerte a Femina francia irodalmi díjat *Az ajtó* című regényért. Az Európai Tudományos Akadémia és a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia tagja volt, Debrecen városának díszpolgára.

Fontosabb díjak, elismerések:

1949 – Baumgarten-díj (visszavonva)

1959, 1972 – József Attila-díj

1977 – Debrecen díszpolgára

1978 – Kossuth-díj

1982 – SZOT-díj

1983 – Pro Urbe Budapest-díj

1987 – Csokonai-díj

1992 – a Getz Corporation díja

1996 – Déry Tibor-jutalom

1998 – Szép Ernő-jutalom

2000 – Nemes Nagy Ágnes-díj

2001 – Corvin-lánc
2003 – Femina-díj
2003 – Prima Primissima-díj
2003 – Gundel Művészeti Díj
2006 – Budapest díszpolgára
2007 – a Magyar Köztársasági Érdemrend nagykeresztje (polgári tagozat)
2007 – Hazám-díj

Művei

- *Bárány* (versek, 1947)
- *Vissza az emberig* (versek, 1949)
- *Ki hol lakik* (verses képeskönyv, 1957)
- *Mondják meg Zsófikának* (ifjúsági regény, 1958)
- *Freskó* (regény, 1958)
- *Bárány Boldizsár* (verses mese, 1958)
- *Neszek* (versek, 1958)
- *Marikák háza* (verses képeskönyv, 1959)
- *Sziget-kék* (meseregény, 1959)
- *Az őz* (regény, 1959)
- *Vörös tinta* (filmforgatókönyv, 1959)
- *Disznótor* (regény, 1960)
- *Álarcosbál* (ifjúsági regény, 1961)
- *Születésnap* (regény, 1962)
- *Pilátus* (regény, 1963)
- *A Danaida* (regény, 1964)
- *Hullámok kergetése* (útijegyzetek, 1965)
- *Tündér Lala* (meseregény, 1965)
- *Eleven képét a világnak* (drámák, 1966)
- *Fanni hagyományai* (dráma, 1966)
- *Alvók futása* (elbeszélések, 1967)
- *Mózes egy, huszonkettő* (regény, 1967)
- *Zeusz küszöbén* (útijegyzetek, 1968)
- *Katalin utca* (regény, 1969)
- *Abigél* (ifjúsági regény, 1970)
- *Ókút* (regény, 1970)
- *Kiálts, város!* (színmű, 1971)
- *A szemlélők* (regény, 1973)
- *Az órák és a farkasok* (drámák, 1975)
- *Szilfán halat* (összegyűjtött versek, 1975)
- *Az a szép, fényes nap* (színmű, 1976)
- *Régimódi történet* (regény, 1977)
- *Kívül a körön* (esszék, kritikák, 1980)
- *Erőnk szerint* (drámák, 1980)
- *Megmaradt Szobotkának* (emlékezések, 1983)
- *Béla király* (dráma-trilógia, 1984)
- *Az ajtó* (regény, 1987)
- *Az öregség villogó csúcsain* (műfordítások, 1987)
- *Záróvizsga* (esszék, tanulmányok, 1987)
- *A pillanat (Creusais)* (regény, 1990)
- *A félistenek szomorúsága* (esszék, tanulmányok, 1992)
- *Szüret* (drámák, 1996)
- *A lepke logikája* (publicisztikai tanulmányok, 1996)
- *A csekei monológ* (monodráma, 1999)
- *Mézescsók Cerberusnak* (elbeszélések, 1999)
- *Merszi, Möszi* (publicisztikai írások, 2000)
- *Für Elise* (regény, 2002)
- *A macskák szerdája* (dráma, 2005)
- *Békekötés* (hangjátékok, 2006)
- *Örömhözó, bánatrontó - Levelek a szomszédba* (2009)
- *Drága Kumacs! - Levelek Haldimann Évának* (levelezés, 2010)
- *Liber Mortis* (2011)

Megfilmesítések

- *Vörös tinta* (1960, [Gertler Viktor](#))
- *Rola* (1971, [Krzysztof Zanussi](#))

- A danaida (1971, [Zsurzs Éva](#))
- [Abigél](#) (1978, [Zsurzs Éva](#))
- Tündér Lala (1981, [Katkics Ilona](#))
- Az a szép, fényes nap (1981, [Szőnyi G. Gábor](#))
- Nemkívánatos viszonyok (1997, [Esztergályos Károly](#)) *Szemlélők*
- Régimódi történet (2006, [Bereményi Géza](#))
- Nenő (2006, [Soós Péter](#))
- Az ajtó (2011, [Szabó István](#))

Szabó Magda: Az ajtó (1987)

A szerző és a mű viszonya:

Szabó Magda több műve is önéletrajzi regény, melyekben családjáról, önmagáról, férjéről vall. Ez a regény is ebbe a sorozatba tartozik, ám különös, különleges bejárónőjének állít benne emléket. Így ír a témáról Szabó Magda: „Testi anyámnak, Jablonczay Lenkének megépítettem a síremléket a Régimódi történet-ben, negyedszázad eltelte után nem hittem volna, hogy lesz még kifizetetlen adósságom. De lett, ennek kiegyenlítése Az ajtó: halott anyám kezéből Emerenc munkától elformátlanodott ujjai vették át legjobb önmagam irányítását. Mindent értett bennem, jobban tájékozott életem zilált szálai között, mint én magam. Becstelen adósa volnék, ha én el nem mondtam volna róla azt, amit meg én tudtam.”

A cím: egy névelős névszó, mely utal a műben szereplő álombeli, nem nyitódó ajtóra, valamint a főszereplő, Emerenc valóságos és képzeletbeli bezárt ajtajára.

Szerkezet: 23 fejezetből álló, keretes szerkezetű, hiszen az első és az utolsó fejezete Az ajtó címet viseli.

Cselekmény:

A mű keretében az írónő álma jelenik meg: férjéért jön a mentő, ám ő nem tudja kinyitni az ajtót, csak a kocsifényét látja. Szabó Magda e művében állít emléket Szeredás Emerencnek, bejárónőjének.

Különös teremtés volt Emerenc (neve beszélő név „érdemekben gazdag”): szinte mindenki ismerte a környéken, (egy pasaréti utca mindenese), mindenkinek segített, ám őt senki nem ismerte igazán. Titkait, életét, múltját, jelenét nem adta ki senkinek. Zárkózott, titokzatos, ám csupa szív alakot ismerhetünk meg. Látszólag köznapi sorsot él, de sok titok veszi körül: múltja ismeretlen, nehezen tárulkozik ki másoknak. Az írónő és férje lakását tartja rendben. Lassacskán ő veszi át az irányítást, ő szervezi meg a házaspár életét, s mindezt olyan bölcsességgel, hogy nem lehet haragudni érte. Viola, a házaspár kutyája is neki

engedelmeskedik, őt tekinti gazdájának. Emerenc a gyakorlati szeretet szentje és vértanúja. Ő az erkölcs zsenije, a minden értelemben tiszta ember, a megítélő és segítőkészség, az emberi méltóság példázata, aki felülről szemléli az életet, és akinek élete a szolgálat.

A szokványos házigazda-bejárónő viszony nem létezik: Emerenc látszólagos ridegsége ellenére sem sértő, bántó vagy tolakodó. Sokszor meglepően figyelmes, lassacskán megszereti az írónőt, s annak férjét, ám annyira ők sem kerülhetnek közel hozzá, hogy otthonába beengedje őket. Társai csupán a féltve rejtegetett macskái.

A műben többször történik utalás a tragikus végkifejletre: az örök letében szorgoskodó, másokat segítőkészség, dolgozó asszony megbetegszik, tehetetlenné, kiszolgáltatottá válik. Ám büszkesége, makacssága nem engedi, hogy bárki segítsen neki, orvost hívasson vagy ápolhassa. Förtelmes körülmények és iszonyú kínok között végződik élete. Az írónő lelkiismeret-furdalásának ad hangot a mű végén: magát is hibáztatja e szörnyű végért.

A regényhős mellett ott az írónő, az ellenpont, aki egyes szám első személyben meséli el a történetet.

A regényben két magatartás kerül egymás mellé, a szeretet két formája közül kétségtelenül Emerencé az értékesebb.

Az írónő mértékegysége a betű, a bejárónőé az eligazító jó tanács, a gyámoltás, az oltalmazás.

Az írónő a regényben még életében megismeri bejárónője életének titkait, fokozatosan, lépcsőről lépcsőre, ahogy Emerenc szerint méltóvá válik rá.

Az írónő hős nem tudta megfelelő módon viszonyozni az idős asszony szeretetét, őt más kötötte le: az értelmiségi élet, az alkotó munka.

Ez bántja évek múlva is, ezért érzi, hogy tartozik neki ezzel a regénnyel.

A történet látszólag két ember párharca egymásért, kétféle alkat, kétféle intelligencia összekötése: de a regény több, mint két embertípus harca egymás megértéséért, igazából ez egy belső küzdelem is.

Az emberi kapcsolatok alapképletét keresi a regényben az írónő. Felhívja a figyelmünket felelősségünkre a másik ember sorsáért.

A többi szereplő, így az írónő férje, idős barátnői csak Emerenchez való viszonyában jelenik meg, az ő ábrázolásuk elnagyoltabb, nem is fontos.

Az alapgondolata, üzenete a műnek, ahogy a már idézett sorokból is kiderült, Szabó Magda adósságot törlesztett e mű megírásával. Emléket állított egy asszonynak, aki kitartott mellettük, segítette őket, így érdemelve ki az anya utáni második helyet az írónő szívében. Keserű, magányos élete mégis példaértékű lehet: a világot kizárja ugyan, de ő maga nem zárkózik el a világtól: segít mindenkinek, hangtalanul, némán van jelen sokak életében. mégsem mártír, nem önfeláldozó, csupán önzetlen.

Emerenc mindannyiunkban benne él: a poklokat is megjárt, segítőkész, önmaga méltóságát minden kapcsolatában óvó és féltő ember.

A cselekmény ideje az 1960-as, 1970-es évek. A helyszín Budapest, az író és Emerenc lakása, és annak környéke.

A mű utóélete: a legmagasabb francia irodalmi díjat, a Femina-díjat kapta érte az író, számos nyelvre lefordították. Színpadra is feldolgozták és 2011-ben elkészült filmváltozata is Szabó István rendezésében.